

Paul Vidal de la Blache: "La Carte Internationale du Monde au millionième" *Annales de Géographie*, XIX (1910), pp. 1-7 (*).

L'obra que acaba d'engegar té una història precedent de la qual hem tingut els lectors d'aquesta revista al corrent. Fou el 1891, en el decurs del Congrés Geogràfic Internacional de Berna, quan va ser proposada i estudiada per primera vegada. La idea de representar a igual escala unes regions conegudes molt diversament no va deixar pas d'aixecar objeccions, però cal admetre que el progrés continuat de les exploracions s'han encarregat de rebaixar-ne la càrrega. La tria del sistema de projecció s'interposava com una qüestió de base prou greu: va ser objecte de consideracions diverses, d'entre les quals ara n'hi haurà prou de recordar les que l'enginyer Mr. Germain va comunicar al *Bulletin de la Société de Géographie* de París (1). Però el camí per recórrer des de les paraules als fets és molt llarg i Mr. Penck encara es dolia, davant del Congrés de Berlín de 1899, de l'absència de passos decisius (2). Ja aleshores, però, aquest lament no tenia raó de ser. Fou aleshores quan el nostre Service Géographique de l'Armée inicià la publicació d'una sèrie de mapes abastant la Xina, Turquia asiàtica, les Antilles, per seguir després cap a l'Àsia Central (3). Eren fulls a escala 1:1 000 000, aixecats en base a una projecció polièdrica, limitats per talls de meridians i paral·lels, amb un arc de quatre graus de latitud i sis graus de longitud, de manera que restaven perfectament adaptats a la taula de distribució de fulls del gran mapa projectat. L'exemple no va tardar a ser encaixat per la Preussische Landesaufnahme en el seu mapa de la Xina Oriental en 22 fulls, tan ben aconseguit; i per la seva banda, el War Office britànic posava fil i agulla a una sèrie de fulls d'Àfrica amb els mateixos criteris.

Les divergències tendien a restringir-se. Però encara en subsistien un parell de crucials: la del meridià d'origen i el del sistema de mesurament. Els esforços dels acords ulteriors maldaren per a solucionar-los. Diverses resolucions votades al Congrés Internacional de Washington de 1904, preconitzaren l'adopció del meridià de Greenwich i del sistema mètric; alhora, el Geological Survey dels Estats Units anunciava la intenció, acomplerta poc després, de publicar un mapa dels Estats Units d'u a un milió d'acord amb aquelles convencions. El Congrés de Ginebra de 1908 va confirmar l'acord i en renovà l'aplicació (4).

Aquests prolegòmens eren indispensables per tal de fer comprendre la facilitat amb la qual la recent Conferència de Londres ha pogut assolir resolucions decisives sobre qüestions que havien dividit el món científic de feia temps i les característiques de les quals encara semblaven alimentar substancialment la combativitat dels geògrafs. La tria del meridià inicial i del sistema de mesurament, així com el de l'alfabet, irritava, en contrariar els costums adquirits, algunes susceptibilitats prou legítimes. Però precisament, sobre aquests punts delicats, les deliberacions que he recordat suava havien amorosit les dificultats i preparat l'acord. L'adopció del meridià de Greenwich, del sistema mètric i de l'alfabet

llatí responien a desitjos expressats repetidament; en aquesta part del programa només calgué ratificar tot allò sobre el qual s'havia donat el consentiment. Si be l'adopció del meridià de Greenwich representa una concessió per la nostra part, la del sistema mètric ho és per als anglesos i americans, la qual cosa ens dóna satisfacció completa en un aspecte més important. Hi havia una certa connexió entre les dues qüestions resoltes, tanmateix, en un clima procliu a la unitat i a la claredat. En el benentès, però, que no hi hauria cap impediment per a disposar una altra seqüència de meridians en base a qualsevol altre origen en els marges dels fulls.

També hi havia pendent una munió de detalls de realització per a ocupar les sessions de treball. La projecció, la representació del relleu, els signes convencionals, la tipografia i la transcripció dels noms: ha estat sobre aquestes temàtiques que hom ha deliberat infatigablement en sessions plenàries i en reunions de subcomitès. Les resolucions han estat preses per unanimitat, tal i com ho constata amb satisfacció el preàmbul de l'informe provisional de resum. L'informe definitiu, redactat en anglès, alemany i francès, acompanyat amb un mapa de situació dels fulls, d'una taula de signes convencionals i de tonalitats de color, no trigarà gaire a ser tramès als governs representats. Serà l'ocasió per a retornar sobre el tema en aquestes pàgines. Heus ací, a partir d'ara, les disposicions essencials: - Cada full serà establert independentment sobre el seu meridià central; abastarà un àmbit de quatre graus de latitud per sis graus de longitud, llevat de reunir un conjunt, més enllà dels seixanta graus de latitud i a causa de la convergència de meridians, de dos o més fulls contigus. - El mapa haurà de ser hipsomètric, amb corbes de nivell, i amb la possibilitat discrecional d'afegir-hi ombrejat refusant expressament, però, les *hachures*. En el cas de les regions encara tan poc conegudes com per representar

(*) Els representants del govern francès van ser el senyors: P. Vidal de La Blache, membre de l'Institut, representant del Ministère de l'Instruction Publique; Ch. Lallemand, del Bureau des Longitudes, director del Nivellement Général de la France, representant del Ministère des Travaux Publics; el comandant Pollacchi, del Service Géographique de l'Armée, representant de Ministère de la Guerre, i Beurdeley, representant del Ministère des Colonies.

1. A. Germain: "Projet d'une carte de la terre au 1/1 000 000. Choix du système de projection" *Bulletin de la Société Géographique de Paris, VIIe série*, XVI (1895), pp. 177-182.

2. A. Penck: "Über die Herstellung einer Erdkarte im Maasstab 1: 1 000 000" *Verhandlungen des VIIen Internationalen Geographen-Kongresses Berlin 1899*, II (1901), pp. 65-71.

3. Vegeu: "La carte au millionième du Service Géographique de l'Armée" *Annales de Géographie*, IX (1900), pp. 176-177; "Les cartes de Chine du Service Géographique de l'Armée" *Ibid.*, X (1901), pp. 276-277; així mateix reviseu bona part de les nostres *Bibliographies* anyals, des de la *Bibliographie de 1899*, núm. 475, fins a la *XVe Bibliographie 1905*, núm. 670.

4. "La carte du monde à l'échelle de 1: 1 000 000" *Neuvième Congrès international de Géographie, Genève, 27 juillet-6 août 1908. Compte rendu des travaux du Congrès*, I (Ginebra, 1909), pp. 131-134; vegeu també, en el mateix volum, dues comunicacions d'A. Penck, pp. 331-335 i 397-399.

el seu relleu mitjançant corbes, caldrà simular-les amb línies puntejades. – Les corbes de nivell seran en color marró pel que fa a la hipsometria, i en blau per a la batimetria. La hidrografia serà en blau, les carreteres en vermell, els ferrocarrils en negre. Els camins distingiran entre els carreters i els de bast. – En relació amb la delicada qüestió de la transcripció dels noms, hom s'ha limitat a donar algunes disposicions molt simples, més que res d'ordre pràctic, i de manera que acontentin totes les sensibilitats. Ha estat estipulat, entre d'altres coses, que, per a les colònies, protectorats i possessions, sigui emprat el sistema de tipografia, de transcripció i d'ortografia en ús a la metròpoli respectiva.

D'aquestes indicacions sumàries, hom pot fer-se una idea del mapa a venir atès com es tracta d'una obra definida, precisa i homogènia. En rebre la invitació del govern britànic encara ens podíem demanar quin seria l'abast immediat del programa que ens seria plantejat. Seria el cas d'unes instruccions generals per a tendir vers una tipologia uniforme de mapes que publicarien ara i adés els serveis de països diversos? De ben segur que aquesta preocupació no ha estat pas aliena als debats, però no ha estat sinó accessòria. La iniciativa presa pel govern britànic ha estat recolzada per l'interès d'arribar a una concertació definitiva, perquè no restés cap fil sòlt que retardés l'execució del Mapa Internacional. Queda clar, doncs, que l'etapa de les discussions acadèmiques ha quedat closa i que tothom ha decidit de posar-se a la feina sense més retards.

En realitat, l'execució ja ha estat iniciada. La Conferència va poder constatar, per les diverses mostres que se li van exhibir, que el projecte havia entrat en vies de realització efectiva. Una de les mostres, amb el títol de *Plan of sheets for the international map...*, és una mena de mapa de situació format pel Geological Survey dels Estats Units, les disposicions del qual, proposades abans de la nostra reunió –porten la data de gener de 1909--, són molt a prop amb tot allò que ha estat adoptat. Una altra, encara més significativa, és la meitat del full del Mapa del Sud d'Àfrica, efectuat pel War Office britànic, el qual representa, a l'escala convinguda, la part septentrional de la colònia del Cap. Acolorit hipsomètricament d'acord amb corbes de nivell a altures identificades pel sistema mètric, resumeix el model al qual, llevat de modificacions de detall, hom ha confluït. El seu aspecte és satisfactori del tot.

Per tant, podem confiar en la realització del Mapa internacional per a data propera sense cap mena de dubte. L'escepticisme és fora de lloc. Hom no pot sinó felicitar-se, des d'una perspectiva científica, per aquest esdeveniment exitós el qual representa ser un premi per a una munió d'esforços perseverants i metòdics. No cal pas demostrar la utilitat d'un mapa veritablement internacional per la seva concepció i realització. Així es disposarà, per primera vegada, d'una eina de comparació i d'estudi que, mercès a la continuïtat entre les parts i la facilitat d'engalzar-les, farà possible abastar el conjunt del globus en una imatge harmònica i proporcionada. En realitat, cada cop hi ha menys reticència a considerar, com remarcava Mr. Penck, l'escala d'u a un milió com la més adequada per a plasmar l'estat mitjà dels coneixements. Sempre és bo de posar el llistó un pèl més alt. Si bé l'exigència d'un dibuix hipsomètric en corbes de nivell podrà semblar prematura per a algunes zones poc conegudes, aquesta dificultat, per més palpable que pugui ser,

no ha estat jutjada de natura tan diriment com per a suspendre l'execució. En aquestes zones, es procurarà un dibuix provisional en línies discontinües, assenyalant així la part desconeguda de manera prou evident. Ha estat preferit, amb prou seny, l'única modalitat de representació del relleu que registra valors altitudinals precisos i no pateix el risc de degenerar en un embull, apropiat per a rebre, a poc a poc, per retocs parcials, les rectificacions que convinguin. L'essencial ha semblat de disposar, des d'ara, un fons perfectible i, per això mateix, posar l'obra en marxa sense més dilació. No cal dubtar que els alemanys, els quals tenen en el seu actiu un primer assaig del qual hem parlat ratlles amunt, són els que es troben en millor situació per abordar el continent asiàtic. Els nordamericans, els quals empenyen decididament l'execució el seu mapa d'u a un milió, abastaran tot el continent americà en el seu projecte de treball. El War Office ja ha començat, n'hem parlat abans, per Àfrica; i ens podem fer l'efecte que continuaran ben aviat de sud a nord i d'est a oest.

Urgeix, doncs, si els responsables francesos creuen adient d'afegir-se a aquesta obra internacional, reivindicar la part que vulguem atribuir-nos. El tema del repartiment d'àmbits entre els diversos estats no va ser pas plantejada a la Conferència. No tocava; però cal constatar que l'interrogant planava sobre la taula. És possible que cadascun dels governs representats sigui consultat al respecte tot i que això ni s'estipula en les resolucions ni fou tema de conversa de passadís. I per això mateix, sembla del tot convenient no encantar-nos per a fer conèixer les nostres intencions.

És possible que alguns governs, fins i tot aquells la col·laboració dels quals seria la més convenient i desitjable, s'arronsin provisionalment i s'encastellin en la necessitat de menar treballs tinguts per més urgents. De treballs urgents no ens en falten pas; tanmateix, ens semblaria penós que el nostre país s'abstingués. Els inconvenients de l'abstenció serien tals, a parer nostre, que han d'orientar la nostra línia d'actuació. No tenim cap dubte que la part a la qual renunciariem trobaria festejador ben aviat. Uns àmbits en els quals som compromesos pels mateixos serveis que poden realitzar el mapa del món. En aquesta tesitura, ¿no seria un defalliment, i una mena de mancament envers nosaltres mateixos, l'abandonament a Serveis estrangers dels documents que els nostres viatgers i els nostres oficials han recollit pacientment a l'Àfrica nordoccidental, des del Congo fins a la Tripolitània, a Madagascar, a Indoxina? Les resolucions i les discussions que han tingut lloc no permeten, de cap manera, tenir cap mena de dubte envers la franquesa de la lleialtat internacional que les han conduït; s'han pres precaucions, com ja hem dit, perquè la modalitat de transcripció respecti, de la millor manera possible, l'empremta de cada metròpoli sobre les colònies. Així doncs, si s'esdevingués la situació en què països que hem conformat per partida doble, per la política i per la ciència, fossin cartografiats amb un segell estranger, a cura d'altri, podria, en determinades circumstàncies, comportar-nos inconvenients. Cal persuadir-se que una obra preparada de fa tan de temps i que ha esdevingut un objectiu d'emulació internacional, serà un document que pel seu origen i pel seu perfeccionament no trigarà a tenir un to d'autoritat quasi oficial. Per bé que sigui de base física, no ens estranyaria gens que temps a venir fos invocada en negociacions diplomàtiques durant les quals aquest o aquell alineament hidrogràfic o carener podria servir de base per a decisions crucials.

En parlar, sobretot, de les possessions ultramarines, no vull significar que menystingui l'interès d'una representació hipsomètrica de França a l'escala de referència. Però, com que pel que fa a Europa la dificultat raurà en la unificació, per la via de la generalització, d'un escriure de materials, serà adient, no en dubto pas, confiar aquesta tasca a un institut cartogràfic privat que vulgui fer-se'n càrrec. Fins i tot, per al repartiment de les tasques entre dominis colonials, em semblaria oportú d'efectuar un retoc en la distribució d'àmbits. Un repartiment basat només en les fronteres colonials tindria, en determinats casos, a l'Àfrica occidental posem per cas, l'inconvenient d'esmicolar la tasca. Una distribució per grans àmbits facilitaria, en canvi, l'execució de l'obra cartogràfica. Hauria de semblar prou evident que la potència predominant s'encarregaria de cada conjunt. Unes convencions amistoses, bo i seguides d'intercanvis de documentació, farien bona aquesta eventualitat. L'experiència estimularà, sens dubte, arranjaments d'aquesta mena.

No podem pas amagar que l'execució del Mapa internacional del món és una tasca molt delicada. Malgrat tots els esforços de concertació efectuats per a donar-li homogeneïtat, hi ha un gavadal de problemes de detall que entrebanquen les passes i que exigeixen no només la ciència sinó, també, el tacte del

geògraf per a tirar endavant. Una obra d'aquest estil no pot reeixir si no és menada per establiments cartogràfics oficials, dotats amb el material i el personal imprescindibles, com poden ser el Geological Survey dels Estats Units, la Preussische Landesaufnahme, el War Office, o el nostre Service Géographique de l'Armée. Aquest servei ha adquirit una mena de preferència per la solvència de la qual ha donat prova en publicar, avançant a tothom, els fulls de Xina a u un milió. És l'únic, d'entre els de casa, que disposa alhora de l'utilatge i de l'experiència necessàries. No tenim cap dubte que sabrà atènyer-se a l'honor de perseverar en les tradicions la història de les quals han estat tan ben resseguides pel seu actual director, el general Berthaut. Resta el tema del pressupost. Mr. Penck estimava el cost del Mapa, ja fa uns quants anys, en quatre milions de marcs (5). Si la nostra participació hagués de limitar-se, com és probable, a una part d'Àfrica i una altra més reduïda d'Àsia, no hauria de semblar pas que les despeses haguessin de precipitar la justificació d'una renúncia de la qual tindriem, sens dubte, de lamentar les conseqüències.

Presentació revisada el 13 de desembre de 2007